

and development of a model of the integrated educational process of training future masters of pharmacy in the universities of Central and Eastern Europe was carried out. The design of the introduction of a scientifically based model in the unity of the methodological and organizational was determined; experimental-functional and monitoring-evaluation blocks based on the implementation of generalized European experience.

The application of a well-founded model of the integrated educational process of training masters of pharmacy in the universities of Central and Eastern Europe in the higher pharmaceutical education of Ukraine involves experimental training according to the updated content and structure of professional training; solving problematic professional case-study situations on the topics of the initial modules; research master's practice on the basis of scientific laboratories of pharmaceutical enterprises; implementation of scientific and creative projects of masters of pharmacy in universities of Central and Eastern Europe and Ukraine, participation in international programs of scientific and practical activities; self-analysis and adjustment of professional development in the learning process.

The article states that the formation of readiness for professional pharmaceutical activity of future masters of pharmacy in the system of university education requires systematic comprehensive training in special pharmaceutical disciplines. High-quality training of future masters of pharmacy in higher education institutions requires the improvement of the organization of teaching special educational disciplines. The formation of readiness for the implementation of professional competences ensures comprehensive readiness for future professional activity. That is why the introduction of innovative technologies into educational practice is necessary for the modernization of the content and structure of the professional training of modern masters of pharmacy as a systematic pedagogical process.

Keywords: universities of Central and Eastern European countries, masters of pharmacy, model of the integrated educational process of training masters of pharmacy in universities of Central and Eastern European countries, implementation design, higher education institutions of Ukraine.

DOI: <https://doi.org/10.31392/NZ-npu-154.2022.05>

УДК 811.161.2:81'38

Волошина В. В.

ПОНЯТТЯ ПРО МОВНУ ОСОБИСТІТЬ У НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ

У мовознавстві та літературознавстві проблеми лінгвостилістики і практичне дослідження мови окремих визначних письменників завжди актуальні. Вивчення особливостей ідеостилію на початку ХХ сторіччя пробудило розвідки художнього та поетичного слова.

Дослідження індивідуального стилю письменника як галузь українського мовознавства актуалізувалось у 40-х – 50-х рр. двадцятого століття, коли з'явилися праці про творчість Т. Шевченка, І. Нечуя-Левицького, Панаса Мирного, І. Франка, Лесі Українки, М. Коцюбинського, П. Тичини, Ю. Яновського.

Поняття літературний стиль містить у собі низку складових частин: індивідуальна манера викладу думок окремого письменника, сукупність художніх засобів, характерних рис його творів, жанрів.

Майстерність письменника зумовлює не лише добір мовних засобів із загальнонаціональної скарбниці мови, а й поєднання їх у середині художнього цілого, створення таких особливостей стилю, що вирізняли б його серед інших митців, робили б його стиль індивідуальним. Зміст художнього твору, його образи, ставлення автора до зображуваних

подій і героїв утілюється в мові. Мовна особистість письменника як об'єкт історичної стилістики є репрезентантом текстів різної жанрово-тематичної специфіки, створених у певну епоху в характерних стильових виявах під впливом екстралінгвальних і літературно-мистецьких законів. Вона розвивається на певному історико-філологічному тлі, що формує її відповідно до рівня розвитку того чи іншого суспільства, з одного боку, і стану розвитку мови, з іншого.

Виразна й образна мова літературних творів завдяки силі своїх літературно-естетичних особливостей помітно виділяється серед інших її різновидів, таким чином займаючи головуюче положення в системі засобів літературного вираження і, відповідно, впливаючи на розвиток усієї національної мовної культури.

Мова художньої літератури популяризує найкращі засоби та прийоми літературного вираження, одночасно виступаючи зразком та критерієм, на який повинні орієнтуватися при відборі мовних засобів. Звідси стає очевидною відповідальна роль письменника у формуванні літературної мови, у розвитку національної мовної культури.

Ключові слова: лінгвостилістика, стиль, ідеостиль, мовна особистість, художній стиль.

Проблема розвитку культури народу, його науки надзвичайно складна, і в цьому дослідженні мови письменників є важливим чинником.

Українська лінгвостилістика як окрема галузь мовознавства сформувалась у 20-х – 30-х рр. ХХ століття, підґрунтям стали праці Д. Баранника, Л. Булаховського, В. Ващенко, С. Дорошенка, С. Єрмоленко, В. Ільїна, М. Жовтобрюха, М. Пилинського, О. Синівського, Ю. Шевельова, Б. Ткаченка.

Проблем стилістики торкалися також такі мовознавці, як М. Гладкий, О. Курило, І. Огієнко, М. Осипов, В. Сімович, С. Смеричинський, М. Сулима.

Теоретичні питання стилістики, стильові взаємовпливи у літературній мові знайшли відображення у працях І. Грицютенка, С. Єрмоленко, В. Калашника, Л. Мацько, Т. Панько, Л. Пустовіт, Л. Руденко, О. Сербенської, Н. Сидяченко, Н. Сологуб, Л. Савицької.

Мета статті – здійснити науковий аналіз концептуальних основ ідеостилю.

Значення мови художньої літератури переоцінити неможливо, адже літературна мова – це народна мова, відшліфована і доведена до вершин досконалості майстрами слова. Отримуючи її у спадщину, письменник відбирає, творчо розвиває, створює, збагачує літературну мову.

Щоб дослідити мову художнього твору, потрібно визначити не лише лінгвостилістичні засоби, використані письменником, у їх зв'язку та взаємодії, а й дослідити окремі з них, їхнє місце і значення в системі виражальних засобів, що створюють індивідуальний стиль письменника.

Стиль письменника полягає в індивідуальній системі побудови мовних засобів, яку він виробляє і творчо використовує у тексті, вимальовуючи образи. Характерною також є манера використання слів, що тісно пов'язана із змістом твору і, відповідно, зумовлена світоглядом автора.

Дослідження індивідуального стилю письменників в українській лінгвостилістиці здійснюється у двох аспектах:

– з погляду суспільно-історичної цінності творчого доробку окремого автора (внесок письменника в загальний розвиток літературної мови);

– з погляду інтерпретації естетичної функції мови як провідної в мові художньої літератури.

У першій половині 20-х років ХХ століття окреслено нове коло проблем стосовно вивчення мови художньої літератури: поняття поетичної мови не вичерпувалося лише вивченням мови літературного твору, увага зосереджувалася також на особливостях мови письменника. Тому вивчення ідіолекту відокремилася від загальнолінгвістичних, теоретичних досліджень стосовно поетичної мови, а також віршованої, і почало базуватися на нових поглядах, наукових школах, течіях таких мовознавців, як В. фон Гумбольдта, О. О. Потебні, І. О. Бодуена де Куртене. Вивчення функціональних різновидів мови стало поштовхом до розв'язання проблем форми і типу поетичної мови, різновидів літературно-художньої мови, жанрів мови художньої літератури. Тож проблема мови письменника тісно була пов'язана з жанрами і типами мови художньої літератури.

О. Потебня та його послідовники вбачали в науці про поетичне слово основу науки про мову письменника, про мову художньої літератури. Адже вивчення “внутрішньої форми” слова чи літературного твору в цілому, вивчення генезису та пізнання поетичних образів стало основою праць про письменницький стиль.

Письменник для відтворення свого ідейно-художнього задуму, що зумовлюється світоглядом і творчою індивідуальністю, добирає із загальнонародної мови різноманітні стилістичні засоби.

І. К. Білодід так визначав особливості письменницької праці: “Письменник – майстер художнього слова, письменник – творець не пасивно ставиться до мовного матеріалу, який є в його розпорядженні. Загальнонародна мова дає йому не лише свій словник і фразеологію, свої синтаксичні засоби і образність, а й широку можливість добору цих засобів для реалізації ідейно-творчих задумів, для розгортання на цій базі своєї індивідуальної можливості. Вибір синоніма, фразеологізму, метафори, порівняння, способу сполучення слів і речень, вибір і становлення певної ритмомелодики твору – все це залежить від творчої особистості письменника [2, с. 14]”.

Індивідуальний стиль (ідіостиль, ідіолект) Л. І. Мацько інтерпретує як системність виразових засобів мови окремого письменника, діяча культури чи іншого індивіда, яка дає можливість виділитися його мові з ряду інших [5, с. 164]; суголосною є думка С. Я. Єрмоленко, яка вбачає в ідіостилі сукупність мовно-виражальних засобів, що виконують передусім естетичну функцію і вирізняють мову окремого письменника з-поміж інших [3, с. 603–604].

Іван Франко писав: “Кожний письменник, особливо талановитий, виробляє собі свою окрему мову, має свої характерні вислови, звороти, свою будову фраз, свої улюблені слова. Письменник, у якого немає своєї індивідуально забарвленої мови – слабкий письменник, він пише безбарвно, мляво і не може числити на довшу, тривку популярність [8, с. 54]”.

“... У статті “Звичайне наслідування природи, манера, стиль” (1789) Й.-В. Гете говорив про “власний метод”, “власну мову”, але не в

термінологічному значенні, а в контекстуальному – в наближенні до вживання слова “манера”. А її, своєю чергою, вважав чимось середнім поміж “звичайним наслідуванням і стилем [7, с. 419]”.

Коли говорять про індивідуальні художні стилі, часто цитують новолатинське прислів'я: “Стиль – це людина”, що приписують Бюффонові, який його популяризував. “Тобто, стиль – це конкретна модифікація загальних законів поетики, її ресурсів, чинників насамперед художньої мови – в індивідуалізованій чи стандартизованій “одежі слова [7, с. 420]”.

Стиль, за Гегелем, – змістова категорія, що не передбачає втручання “відсебеньок” і в “зовнішній формі”, та існує лише тоді, коли його не помітно [7, с. 422].

Взагалі термін *стиль* походить від латинського “*stilus*” – назви загостреної палички для письма, якою писали на навощених дощечках. Зазнавши метафоричних перетворень, це слово почало використовуватися для позначення такого поняття, як *манера письма* [6, с. 19].

“... Творення стилю – це активний процес творчої діяльності митця, процес, який вимагає не тільки усвідомлення, а й творчого розв'язання поставленої мети [1, с. 25]”.

Найважливішим фактором, під впливом якого формується стиль, є те художнє завдання, що ставить перед собою митець, звертаючись до тієї чи іншої теми. У зв'язку з цим найбільш переконливе визначення стилю подає Л. І. Мацько, трактуючи його, по-перше, як “суспільно необхідний, історично сформований різновид літературної мови (її функціональна підсистема), що обслуговує певну сферу суспільної діяльності мовців і відповідно до цього має свою сферу використання мовних одиниць”, по-друге, “сукупність прийомів використання мовних засобів, що є характерною для творчості окремого письменника, діяча культури, мовця (індивідуальний стиль)”, по-третє, “особливості мовлення з погляду відповідності його нормам літературної мови: стиль гарний, поганий, простий, ускладнений, неохайний, штучний [5, с. 450]”.

У свою чергу “стилістика сучасної української мови, – зазначає Л. І. Мацько, – крім проблем, властивих кожній національній мові, має суто свої, соціолінгвістичні, спричинені суцільними заборонами, обмеженнями й утисками української мови в епоху тоталітарних режимів [5, с. 10]”.

Головними проблемами української стилістики на даному етапі розвитку національної літературної мови, на думку Л. І. Мацько, є:

- утвердження державотворчих і суспільних функцій української мови та розширення сфери її використання;
- повноцінний розвиток усіх стилів і жанрів;
- формування і вирівнювання профільних терміносистем;
- усталення мовних засобів офіційно-ділового і наукового стилів;
- унормування і збагачення художньої мови та фольклору живої розмовної мови українців [5, с. 11].

Кожен письменник по-своєму моделює світ, згідно із власним життєвим досвідом, світоглядом, зі своєю системою цінностей: “Від творчої особистості письменника, його ідейно-естетичної концепції, світобачення залежить образна система, архітектоніка твору, нахил до вибору й організації тих чи інших мовних засобів, внутрішня художня трансформація їх у тексті. Так формується індивідуальний стиль письменника, що збагачує не тільки художній стиль, а й літературну мову загалом [5, с. 255]”.

Саме художнє слово, на думку І. С. Бація, “здатне творити ілюзію живого, повнокровного життя”, адже “художня мова, звертаючись безпосередньо до уяви читача, здатна відтворити і рухи, і їх пластику, і звуки, і психологію героя, і його філософське світосприймання, тобто всю складність життя і людських почуттів у найрізноманітніших формах їх вияву. Саме в цьому специфіка і сила художнього малювання словом, у ньому величезні зображувальні можливості мови як матеріалу словесного мистецтва. Тому художню літературу нерідко ще називають мистецтвом мистецтва [1, с. 8]”.

Отже, однією із характерних ознак художнього стилю є образний характер відтворення життя, його сутності, його закономірностей, на відміну від наукового та ділового стилів, де на першому місці думка, умовиводи, причинно-наслідкові зв'язки, логічне мислення.

Вибір художніх засобів залежить від змісту зображуваного, а також від характеру ставлення до нього автора. Усі мовні засоби у творі мають бути об'єднані, взаємопов'язані, тому вивчати стиль письменника – означає вивчати всі мовні засоби, якими він користувався, у їх взаємозв'язку та взаємозумовленості. Однак можна й потрібно досліджувати й окремі з них, щоб простежити, яке стилістичне навантаження вони мають у системі всіх художніх засобів, що використовував письменник у тому чи іншому творі.

Отже, основний об'єкт аналізу мови художніх творів – це дослідження їхніх виразових засобів, що дуже різноманітні як своєю природою, так і способом їх застосування.

Виразна й образна мова літературних творів завдяки силі своїх літературно-естетичних особливостей помітно виділяється серед інших її різновидів, таким чином займаючи головуюче положення в системі засобів літературного вираження і, відповідно, впливаючи на розвиток усієї національної мовної культури.

Мова художньої літератури популяризує найкращі засоби та прийоми літературного вираження, одночасно виступаючи зразком та критерієм, на який повинні орієнтуватися при відборі до літературної мови різних мовних засобів. Звідси стає очевидною відповідальна роль письменника у формуванні літературної мови, у розвитку національної мовної культури.

Дослідження стилю письменника включає аналіз як добору загальноновживаних мовних засобів, так і залучення діалектів, а також характеристики застосування і систему їх поєднання для відтворення творчого задуму. Як зауважила Н. М. Сологуб, “користуючись загальнонародною мовою свого часу (письменник) відбирає, комбінує і створює слова й словосполучення

відповідно до свого світобачення, ідейно-естетичної платформи, об'єднує ці слова у своєрідну історичну, тематичну і естетично виправдану систему [4, с. 23]”.

Про своєрідність стилю письменника можна говорити, ураховуючи такі фактори:

1. Ідейна спрямованість і зміст творів.

2. Філологічні погляди автора, тобто його мовностилістичні погляди, знайомство з якими проливає світло на характер мовотворчої практики письменника.

3. Біографічні дані, що допомагають з'ясувати, як формувалася мовна та загальна культура письменника, яким був характер його виховання, освіти, життєвий шлях, знання ним різних сторін життя і побуту народу [8, с. 94–95].

Висновки. Отже, системність індивідуального стилю ґрунтується на зв'язку мови і мислення автора, на формуванні мовної картини світу, у якій поєднано загальне й індивідуальне, загальне й одиничне, адже мова художнього твору – це не лише літературна мова, у ній немало слів різних лексичних шарів, що виконують найрізноманітніші естетичні функції, зокрема виявляють авторське ставлення до зображуваного. Пізнання індивідуальної манери письма передбачає не лише виявлення формальних відмінностей одного стилю від іншого, а й проникнення у стиль художніх творів, установлення змістової сутності форми як важливого компонента індивідуального стилю.

Засоби художньої майстерності та принципи їх застосування письменник черпає з криниці літературної мови, розмовної та діалектів. Під умілим пером майстра вони зазнають певних змін, частина з них може ввійти до фонду загальної літературної мови і бути використаною наступними поколіннями письменників, хоча й у видозмінених формах, або взагалі перейти до літературної мови народу.

Використана література:

1. Бацій І. С. Краса і сила слова: Бесіди про мову художнього твору. К. : Наук. думка, 1983. 232 с.
2. Білодід І. К. Крилате слово поета. *Українська мова в школі*. 1962. № 6. С. 14.
3. Єрмоленко С. Я. Стиль індивідуальний // *Українська мова*. Енциклопедія. Редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), М. П. Зяблюк та ін. К. : Укр. енцикл., 2000. С. 603–604.
4. Сологуб Н. М. Мовний світ Олеся Гончара. К. : Наук. думка, 1991. 140 с.
5. *Стилістика української мови : підручник / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько ; за ред. Л. І. Мацько*. К. : Вища шк., 2003. 462 с.
6. *Сучасна українська літературна мова*. В 5-ти кн. // за заг. ред. акад. АН УРСР І. К. Білодіда. К. : Наук. думка, 1973. Кн. 4. Стилістика. 588 с.
7. Ткаченко А. О. Мистецтво слова: Вступ до літературознавства : підручник для студентів гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів. 2-е вид., випр. і доповн. К. : ВПЦ “Київський університет”, 2003. 448 с.
8. Франко І. Я. В 20 т. К. : Наук. думка, 1955. Т. 17. 530 с.

References:

1. Batsii I. S. Krasa i syła slova: Besidy pro movu khudozhnoho tvor. [The beauty and power of words: Conversations about the language of an artistic work]. Kyiv : Naukova Dumka, 1983. 232 p. [in Ukrainian].
2. Bilodid I. K. Krylate slovo poeta. *Ukrainska mova v shkoli*. [The winged word of the poet // Ukrainian language in school]. 1962. № 6. P. 14 [in Ukrainian].
3. Yermolenko S. Ia. Styl indyvidualnyi // *Ukrainska mova*. [Individual style // Ukrainian language]. Encyclopedia. Ed. : Rusanivskyy V. M., Taranenko O. O. (cochairs), M. P. Zyablyuk and others. Kyiv : Ukr. encyclopedia, 2000. Pp. 603–604 [in Ukrainian].
4. Solohub N. M. Movnyi svit Olesia Honchara. [Linguistic world of Oles Honchar]. Kyiv : Scientific Thought Publishing House, 1991. 140 p. [in Ukrainian].
5. Stylistyka ukrainskoi movy : pidruchnyk / L. I. Matsko, O. M. Sydorenko, O. M. Matsko ; Za red. L. I. Matsko. [Stylistics of the Ukrainian language: Textbook]. Kyiv : Higher School Publishing House, 2003. 462 p. [in Ukrainian].
6. Suchasna ukrainska literaturna mova. V 5-y kn. // *Za zah. red. akad. AN URSS I.K. Bilodida*. [Modern Ukrainian literary language. In five books]. Kyiv : Scientific Thought Publishing House, 1973. Book. 4. Stylistics. 588 p. [in Ukrainian].
7. Tkachenko A. O. Art of words: Introduction to literary studies: Textbook for students of humanities majors of higher educational institutions. 2nd ed., corr. and additional. [Art of words: Introduction to literary studies: Textbook for students of humanities majors of higher educational institutions. 2nd ed., corr. and supp.]. Kyiv : University Publishing House, 2003. 448 p. [in Ukrainian].
8. Franko I. Ia. V 20 t. [In 20 t.]. Kyiv : Scientific Thought Publishing House, 1955. B. 17. 530 p. [in Ukrainian].

VOLOSHYNA V. The concept of language personality in scientific literature.

In linguistics and literary studies, the problems of linguistic stylistics and the practical study of the language of certain notable writers are always relevant. The study of the peculiarities of the idiostyle at the beginning of the 20th century awakened the exploration of the artistic and poetic word.

The study of the individual style of the writer as a branch of Ukrainian linguistics became relevant in the 40s and 50s of the twentieth century, when appeared works of such writers as T. Shevchenko, I. Nechuy-Levytskyi, Panas Myrnyi, I. Franko, Lesya Ukrainka, M. Kotsyubynskyi, P. Tychny, Yu. Yanovskyi.

The concept of literary style includes a number of constituent parts: the individual manner of expressing the thoughts of a writer, a set of literary techniques, typical features of his works, genres.

The mastery of a writer determines not only the selection of linguistic means from the national treasury of language but also their combination. The creation of such features of style that distinguish him from other artists, would make his style individual. The content of the work, its characters, the author's attitude to the represented events and heroes are represented in language. The linguistic personality of the writer as an object of historical stylistics is a representative of texts of various genre and thematic specificities, created in a certain era in characteristic stylistic expressions under the influence of extra lingual and literary rules. It develops on a certain historical and philological background, which shapes it according to the level of development of a particular society, on the one hand, and the state of language development, on the other.

Expressive and figurative language of literary works, due to the strength of its literary and aesthetic features, stands out among other varieties, thus occupying a leading position in the system of means of literary expression and, accordingly, influencing the development of the entire national linguistic culture.

The language of fiction popularizes the best means and methods of literary expression, as well as functioning as a model and criterion that should be used when selecting language means. It follows that the responsible role of the writer in the formation of the literary language, and in the development of the national language culture, becomes obvious.

Key words: linguistic stylistics, style, idiostyle, language personality, artistic style.